DOI: 10.32844/2222-5374-2020-106-4-2.21
УДК: 342.9

Стрипко М. Я.,

кандидат юридичних наук, консультант-експерт департаменту
Служби безпеки України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Актуальність статті полягає в тому, що в сучасних умовах нестабільності національної економіки у сфері страхування, одним з ключових чинників, що сприяє реалізації національних інтересів та пріоритетів України є економічна безпека, яка характеризує собою такий стан економіки за якого економічні інтереси надійно захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз. Розвиток інтеграційних процесів у світовій спільноті сприяє економічному зростанню держави, однак, як і будь-який процес розвитку стикається з низкою негативних чинників та ризиків, що тягнуть за собою загрозу економічній безпеці у сфері страхування. Глобальна світова економічна криза виявила серйозні недоліки в механізмі управління забезпеченням економічної безпеки держави та вітчизняних господарюючих суб'єктів, що відобразилося в зниженні економічного зростання, валового внутрішнього продукту, зростанні безробіття та інших показниках. У зв'язку з цим підвищується увага до інструментів укріплення безпеки та управління ризиками на макроекономічному рівні, а також ефективності їх застосування в національних умовах. Світовий досвід переконує, що забезпечення економічної безпеки – це гарантія незалежності держави, умова стабільності та ефективності життєдіяльності суспільства, досягнення успіху. Тому, забезпечення економічної безпеки у сфері страхування належить до числа надважливих національних пріоритетів. У статті досліджуються механізми забезпечення процесів страхування правоохоронними органами, що являють собою основу сталого зростання та функціонування національної економіки в цілому. Розглядаються різноманітні сфери: забезпечення безпеки страхувальників, приватних страхових компаній, національних інститутів (державних установ, організацій). В статті досліджуються механізми забезпечення процесів страхування правоохоронними органами, которые являются основой роста и функционирования национальной экономики в целом. Рассматриваются различные сферы: обеспечение безопасности застрахованных лиц, частных страховых компаний, национальных институтов (государственных учреждений, организаций).

Ключові слова: економічна безпека, страховий ринок, фінансовий ринок, страховики, страхувальники, страхові компанії, страхові правопорушення, страхові компанії.

Актуальність теми. В сучасних умовах нестабільності національної економіки у сфері страхування, одним з ключових чинників, що сприяє реалізації національних інтересів та пріоритетів України є економічна

безпека, яка характеризує собою такий стан економіки за якого економічні інтереси надійно захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз. Розвиток інтеграційних процесів у світовій спільноті сприяє економічному зростанню держави, однак, як і будь-який процес розвитку стикається з низкою негативних чинників та ризиків, що тягнуть за собою загрозу економічній безпеці у сфері страхування.

Глобальна світова економічна криза виявила серйозні недоліки в механізмі управління забезпеченням економічної безпеки держави та вітчизняних господарюючих суб'єктів, що відобразилося в зниженні економічного зростання, валового внутрішнього продукту, зростанні безробіття та інших показниках. У зв'язку з цим підвищується увага до інструментів укріплення безпеки та управління ризиками на макроекономічному рівні, а також ефективності їх застосування в національних умовах. Світовий досвід переконує, що забезпечення економічної безпеки – це гарантія незалежності держави, умова стабільності та ефективності життєдіяльності суспільства, досягнення успіху. Тому, забезпечення економічної безпеки у сфері страхування належить до числа надважливих національних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Надаючи комплексне визначення економічної безпеки Я. Жаліло вважає, що економічну безпеку потрібно розглядати як «складну багатофакторну категорію, яка характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансування задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [4].

Відповідно до визначення М. Єрмошенко «економічна безпека визначає такий стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери» [5].

З огляду на викладене *мета статті* полягає у розгляді механізмів забезпечення процесів страхування правоохоронними органами, що визначає надійну та забезпечену всіма необхідними засобами та інститутами держави захищеність національно-державних інтересів в галузі страхування від внутрішніх та зовнішніх загроз, економічних та прямих матеріальних збитків [2].

Виклад основного матеріалу. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Як наслідок, на українському страховому ринку виникає низка сталих загроз, що мають можливість підрвати економічний потенціал України та вимагають правоохоронного забезпечення для їх попередження та припинення. Рівень безпеки страхового ринку є важливим показником його розвитку та фінансової системи держави в цілому.

Враховуючи практику підрозділів по захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки виділяються наступні основні загрози на українському страховому ринку:

- спрямування іноземних урядових та фінансових установ до інформації з обмеженим доступом, у т.ч. комерційної таємниці та конфіденційної інформації в страховому секторі, несанкціонований виток якої може завдати репутаційних та іміджевих втрат для України;

- зниження інвестиційної привабливості страхової сфери на міжнародній арені шляхом розповсюдження дезінформації щодо використання України для легалізації коштів, отриманих від терористичної, сепаратистської та іншої протиправної діяльності;

- створення додаткового навантаження на державні кошти через виплати вкладникам після ліквідації страхових установ, що спричинені протиправним виведенням фінансових ресурсів СК за межі України;

- встановлення контролю над об'єктами критичної інфраструктури (визначених Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про удосконалення заходів забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури», введеного в дію Указом Президента України від 16 січня 2017 року № 8) [1] через їх страхування та кредитування, з подальшим доведенням до банкрутства та реалізацією стратегічно важливих підприємств підконтрольним спецслужбам іноземним комерційним структурам;

- використання небанківських фінансових інструментів (зокрема, страхових установ) для фінансування терористичної та сепаратистської діяльності, у т.ч. міжнародних терористичних організацій.

Вказані основні загрози потрібно розділяти на зовнішні(міжнародні) та внутрішні(національні).

Основні зовнішні загрози сфери страхування:

- прояви дестабілізації страхового ринку держави, зокрема, через вплив на стратегічно важливі підприємства та розповсюдження дезінформації щодо стану страхового ринку та фінансової системи України;

- спроби спецслужб іноземних держав, що діють з позицій міжнародних фінансових організацій та інституцій впливати на страхову систему, в т.ч. з метою отримання коштів з державного бюджету;

- процеси «тінізації» страхової сфери та національної економіки в цілому з використанням іноземних підприємств та організацій;

- спроби використання українських страхових установ для легалізації доходів, одержаних протиправним шляхом, та фінансування тероризму; - посилення інтеграції міжнародної злочинності та протиправних механізмів у сфері перестрахування.

Основні внутрішні загрози страхової сфери:

- зростання корупції в органах державної влади та впливу на їх управлінську діяльність у власних інтересах з боку комерційних структур; – нецільове використання та привласнення бюджетних коштів; – зниження суми страхового відшкодування внаслідок корупційної діяльності посадових осіб органів влади та управління, що здійснюють розрахунок та нарахування втрат;

- збереження тенденцій затягування виходу із економічної (фінансової) та політичної криз;

- високий професійний рівень економічної і юридичної підготовки спеціалістів, які розробляють та впроваджують злочинні механізми, корпоратизація інтересів службових осіб СК, наявність високих корумпованих зв'язків в управлінських комерційних структурах;

- невідосконаленість і незавершеність національного законодавства у фінансово-кредитній та страхових сферах.

Також, при розгляді можливих небезпек фінансовій безпеці страхового ринку слід звернути увагу на можливі шахрайські дії з боку суб'єктів страхового ринку та необхідність розробки ефективних програм боротьби з легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Шахрайство в страховому секторі має масштабний характер і набирає з кожним роком все більших обертів. При цьому злочинні дії на страховому ринку в більшості випадків направлені на максимізацію прибутку або на отримання доходу, який не буде підлягати оподаткуванню. Зокрема, страхові компанії вдаються до протиправних дій для зменшення розміру страхового відшкодування, їх працівники – для отримання власної економічної винагороди [2].

Особливу увагу слід звернути на процеси перестраховування. Згідно зі ст. 12 Закону України «Про страхування», перестраховування – страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика резидента або нерезидента [3]. Роль ринку перестраховування в Україні є вагомим і невпинно зростає.

Протягом 2017–19 рр. широке розповсюдження мали протиправні механізми перестраховування з метою виведення грошових коштів підприємств реального сектору економіки (в тому числі державних та комунальних підприємств України) за кордон та їх привласнення.

Так, за попередньо досягнутою домовленістю між учасниками, укладалися договори страхування, настання страхових випадків за якими неможливе (наприклад: падіння літака у визначену будівлю, пожежа у приміщенні обладнаному сучасною протипожежною системою тощо), а в подальшому ці ризики перестраховувалися у підконтрольних страхових компаніях, більшість з яких за кордоном. Після цього отримані кошти переказувались на рахунки підприємств з ознаками фіктивності та обгортівкувались, а кошти розподілялись між учасниками схеми.

Зокрема, цей механізм дозволяє привласнювати кошти держпідприємств та уникати оподаткування приватним підприємствам. Водночас, з метою приховування перестраховування ризиків у закордонних перестраховиків, вказані вітчизняні страхові компанії звітуються до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України недостовірними даними про розмір перестрахових платежів, а також про перелік своїх перестраховиків.

Поряд з цим, страхові резерви зазначених компаній сформовані в порушення діючих нормативів достатності та диверсифікованості активів (наприклад, формування резервів на рахунках банків за формальними депозитними договорами або нікчемними цінними паперами).

До того ж, кошти отримані на території України фактично скеровані та акумулюються на розрахункових рахунках іноземних страхових компаній відкритих у банківських установах іноземних країн.

На підставі аналізу наявних матеріалів, особливостей і тенденцій розвитку оперативної обстановки та прогнозованих загроз державній безпеці України, завданнями та основними напрямками оперативно-службової діяльності з попередження та протидії встановленим загрозам є:

- супровід іноземних делегацій та представників комерційних структур, що співпрацюють та відвідують державні органи України, стратегічно важливі підприємства та установи тощо з метою попередження витоку інформації з обмеженим доступом;

- у взаємодії з підрозділами захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки виявлення та усунення дезінформаційних публікацій в ЗМІ та інтернет-мережі щодо страхового ринку України;

- виходячи з оперативної інформації, визначення кола СК, що займаються перестраховуванням за кордоном та аналіз проведених операцій з виведення коштів на предмет виявлення протиправних ознак;

- відстеження процесів укладання страхових договорів українськими підприємствами та установами з числа об'єктів критичної інфраструктури, аналіз фінансового стану і складу учасників на предмет можливої взаємодії зі спецслужбами іноземних держав;

- у взаємодії з Державною службою фінансового моніторингу України – робота по виявленню ознак фінансування СК сепаратистських груп та терористичних організацій;

- для виявлення процесів «тінізації» страхової сфери – системний аналіз п'ятих додатків до податкових декларацій з ПДВ з метою виявлення проведених фінансових операцій з фіктивними підприємствами або з ознаками удаваності (укладення угод нехарактерних для даного виду підприємств);

- боротьба з корупційною діяльністю, виявлення нецільового використання та привласнення бюджетних коштів;

- протидія незаконному та непродуктивному витоку валютних цінностей за межі України та недопущення нанесення економічних збитків через порушення вимог чинного страхового законодавства;

- заходи, спрямовані на недопущення штучного завищення страхових резервів шляхом відображення у якості активів страховика «сміттєвих» [4] цінних паперів;

- відстежувати появу нових страховиків, що здійснюють страхування т.зв. «ризиків», оскільки вказані види страхування набувають поширення у протиправних схемах з використанням реквізитів СК з метою виведення коштів в тіньовий сектор економіки;

- вносити на розгляд компетентних органів пропозиції щодо змін діючих НПА у сфері страхування. чинниками макро- та мікроекономічного розвитку, із внутрішнім імунітетом та зовнішньою захищеністю від різного виду дестабілізуючих та деструктивних впливів. В зовнішньоекономічній сфері економічна безпека характеризує конкурентоспроможність держави на світових ринках, стійкість її валюти, фінансовий стан держави. В умовах

відкритої економіки в процесі залучення її у світове господарство ключовою проблемою стає економічна незалежність держави.

Висновки. З викладеного можна зробити наступні висновки. Економічна безпека держави в сфері страхування повинна забезпечуватися окрім правоохоронних органів та контролюючих структур, насамперед, ефективністю самої економіки, тобто, поряд із заходами захисту, які здійснюються державою, вона повинна захищати сама себе на основі високої продуктивності праці, якості продукції та інше. Забезпечення економічної безпеки держави у сфері страхування повинна підтримуватися всією системою державних органів, всіма ланками та структурами економіки.

Вирішення завдань забезпечення економічної безпеки держави потребують розробки цілого комплексу категорій та показників, що дозволяють аналізувати базові тенденції економічної безпеки України та шляхи її забезпечення. Підґрунтям формування даних показників є тісний взаємозв'язок поняття безпеки з категорією страхування ризику, використання якої дозволить значно підвищити ефективність управління, особливо в випадку, коли на зміну методам адміністративно-командного господарювання приходить система переважно ринкових взаємозв'язків в економіці, коли відбувається різка децентралізація управління господарчими та соціальними процесами у суспільстві [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жаліло Я.А. Економічна безпека держави, підприємства, особи в інтегрованому суспільстві. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2001. Вип. 26. С. 24–27, с. 25.
2. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: КНТЕУ, 2001. 309 с., с. 55.
3. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про удосконалення заходів забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури», введеного в дію Указом Президента України від 16 січня 2017 року № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0014525-16>.
4. «Страховий ринок та основні загрози його фінансовій безпеці»; С.В. Сокол, О.М. Деркач; Збірник наукових праць, 2012 р. Вип. 34, URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/57387/5/Sokol_st ra khovyi_rynok.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/57387/5/Sokol_st%20ra%20khovyi_rynok.pdf).
5. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР, стаття 12 URL: https://www.google.com.ua/amp/s/kodeksy.com.ua/amp/pro_strahuvannya/statja-12.htm.
6. Вікіпедія. Економічна безпека. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0.

M. Strypko

PROVISION OF INSURANCE PROCESSES IN UKRAINE BY LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES

The relevance of the article is that in today's conditions of instability of the national economy in the field of insurance, one of the key factors contributing to the national interests and priorities of Ukraine is economic security, which characterizes the state of the economy in which economic interests are reliably protected from internal and external threats. The development of integration processes in the world community contributes to the economic growth of the state, however, like any development process, it faces a number of negative factors and risks that pose a threat to economic security in the field of insurance. The global economic crisis has revealed serious shortcomings in the mechanism for managing the economic security of the state and domestic economic entities, which has been reflected in declining economic growth, gross domestic product, rising unemployment and other indicators. As a result, there is a growing focus on security and risk management tools at the macroeconomic level, as well as their effectiveness in the national context. World experience shows that ensuring economic security is a guarantee of state independence, a condition for stability and efficiency of society, and success. Therefore, ensuring economic security in the field of insurance is one of the most important national priorities. The article examines the mechanisms for ensuring insurance processes by law enforcement agencies, which are the basis for sustainable growth and functioning of the national economy as a whole. Various areas are considered: ensuring the safety of policyholders, private insurance companies, national institutions (government agencies, organizations). The article examines the mechanisms for ensuring insurance processes by law enforcement agencies, which are the basis for the growth and functioning of the national economy as a whole. Various areas are considered: ensuring the safety of insured persons, private insurance companies, national institutions (government agencies, organizations).

Keywords: *economic security, insurance market, financial market, insurers, insurers, insurance companies, insurance offenses, insurance companies.*